

УДК 351:341.338.24

Авраменко Олександр Володимирович –
здобувач Науково-дослідного інституту
публічного права

Oleksandr V. Avramenko –
Seeker for PhD degree at
the Research Institute of Public Law
(2a Heorhiiia Kirpy Street, Kyiv, 03055, Ukraine)

Дослідження доказів в адміністративному судочинстві

У статті розглянуто доктринальні та законодавчі підходи до розуміння поняття доказів. Обґрунтовано ототожнення доказів з інформацією, що використовується в адміністративному судочинстві для встановлення наявності або відсутності певних фактів. Охарактеризовано три елементи процесу доказування в адміністративному судочинстві – дослідження доказів, доказування на стадії розгляду справи та оцінка доказів.

Ключові слова: інформація, докази, доказування, адміністративне судочинство, дослідження доказів, оцінка доказу.

В статье рассмотрены доктринальные и законодательные подходы к пониманию понятия доказательств. Обосновано отождествление доказательств с информацией, используемой в административном судопроизводстве для установления наличия или отсутствия определенных фактов. Охарактеризованы три элемента процесса доказывания в административном судопроизводстве - исследование доказательств, доказывания на стадии рассмотрения дела и оценка доказательств.

Ключевые слова: информация, доказательства, доказывание, административное судопроизводство, исследования доказательств, оценка доказательств.

O.V. Avramenko The Research of Evidence in Administrative Proceedings

The article is devoted to the study of evidence in administrative proceedings. The article thoroughly examines the doctrinal and legislative approaches to understanding the concept of evidence. Scientists have justified the identification of evidence with information used in administrative proceedings to establish the presence or absence of certain facts. The author determines the evidence based on the researched approaches of scientists and the current administrative procedural legislation. The importance of defining a particular process of proof as a complex multi-activity in administrative proceedings is examined. It is concluded that the process of proving in administrative proceedings consists in collecting by the participants of the process any data collected legally, guided by which the court should establish the presence or absence of circumstances and facts in the case, which will become the basis for the court to make a lawful, justified and justified decision. on the case. In addition, the process of proof is interpreted as the mental activity of all participants in the proceedings, which aims to transform the established facts into the status of evidence in the case. The author establishes the existence of stages of the process of evidence in administrative proceedings, namely the collection and presentation of evidence, the examination of evidence, the process of proof at the stage of trial and evaluation of evidence. The author explores that the starting point of proof is the collection and presentation of evidence. The main stage of evidence - the study of evidence - is characterized in the context of its theoretical and normative substantiation. The article identifies ways of examining the evidence and states that it is implemented in a certain sequence. The author identifies as the next logical step the sequential transition from one fact to another with the help of the presented evidence, which is one or another form of presentation of established facts.

Keywords: information, evidence, evidence, administrative justice, examination of evidence, evaluation of evidence.

Постановка проблеми. Реалізація конституційних засад розбудови України як демократичної, соціальної, правової держави неможлива без реформування публічної влади з одночасним створенням дійового механізму контролю за нею, в тому числі й судового, шляхом здійснення адміністративного судочинства. Пріоритетним напрямком у цій сфері є адаптація вітчизняного законодавства до законодавства ЄС як інструмента, здатного сформувати досконалу правову систему й забезпечити ефективний механізм судового розгляду справ з урахуванням реального захисту прав особи від порушень з боку державно-владного апарату. Наявність адміністративного судочинства - це показник відповідності національної судової системи міжнародно-правовим стандартам забезпечення прав людини, а також утвердження принципу законності у сфері виконавчої влади. Основне призначення Кодексу адміністративного судочинства України (далі КАС України) - захист прав, свобод та законних інтересів невідомих суб'єктів публічно-правових відносин. З набуттям чинності КАС України у структурі юридичного доказування виокремилась така його частина -- доказування у справах адміністративного судочинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження значення доказів в адміністративному судочинстві розглядалося в межах наукових напрацювань В.В. Гордєєва, О.М. Дубенко, Я.С. Калмикова, В.К. Колпакова, О.В. Кузьменко, І.О. Корецького, М.П. Мельника, Т.О. Рекуненко та ін.

Невирішені раніше проблеми. Формування наукових поглядів на поняття та значення доказів в адміністративному судочинстві відбувається до оновлення інституту адміністративного судочинства та внесення відповідних змін до Кодексу адміністративного судочинства України. У зв'язку з цим наукові погляди формуються після відповідних реформених змін у сфері судочинства та оновлення законодавства у досліджуваному напрямі.

Мета цієї статті полягає в аналізі змісту та правової природи доказів та їх значення в адміністративному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи умови і процедуру дослідження та оцінки доказів, що відбувається під час

адміністративного судочинства, необхідно проаналізувати зміст норми Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV [6] (далі - КАСУ) яка визначає саме поняття доказів. Так, доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [6].

Поняття «докази» є однією з основних категорій, що притаманні і застосовуються в адміністративному судочинстві, воно має суттєве як теоретичне так і практичне значення, яке дуже важко переоцінити. Дане поняття було об'єктом наукових пошуків багатьох науковців, при чому не тільки адміністративістів.

С.М. Стахівський, проводячи дослідження доказування у своїй монографії, відносить поняття доказів до числа фундаментальних категорій, звертаючи увагу на те, що від правильного розуміння цього поняття залежить і напрям пошуку доказів, і вміння їх використовувати в процесі встановлення істини [11, с. 118].

Т. Рекуненко зазначає, що доказ під час судового розгляду справи – це засіб встановлення істини у справі, а також інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, отриманий відповідно до процесуальних норм [10, с. 172].

Своє бачення поняття доказів пропонує М.П. Мельник, визначаючи, що доказами в адміністративному судочинстві України є – відомості (інформація) про факт, на підставі якої адміністративний суд у визначеному законом порядку (отримання, дослідження та оцінки) встановлює наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи, які одержують на підставі засобів (джерел) доказування (пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників, показань свідків, письмових речових доказів, висновків експертів) [9, с. 273].

Схожої думки дотримується Я.С. Калмикова, зазначаючи, що доказами в адміністративному судочинстві є інформація, на підставі якої особи, які беруть участь у справі,

обґрунтовують або спростовують позовні вимоги, а суд установлює наявність або відсутність даних про факти, обставини, дії або події, що мають значення для правильного вирішення справи [3, с. 3-4].

Вивчаючи питання доказів, В.К. Колпаков визначає, що інформація може розглядатися як доказ за існування двох умов: - якщо вона містить дані про наявність або відсутність про обставини, що мають значення для правильного вирішення справи; - якщо вона одержана в порядку та з джерел, передбачених законом [7, с. 298].

Тож процес доказування в адміністративному судочинстві, полягає у збиранні учасниками процесу будь-яких даних, зібраних законним шляхом, керуючись якими суд має встановити наявність чи відсутність обставин та фактів у справі, які стануть основою для винесення судом законного, обґрунтованого та справедливого рішення по справі.

На думку Я.С. Калмикової, у широкому розумінні докази в адміністративному судочинстві слід ототожнювати з інформацією, яка включає в себе як факти, фактичні дані, так і відомості про обставини справи. Даний підхід є закономірним, тому що фактичні дані, які складають зміст доказів, за своєю суттю є інформацією в її сучасному розумінні. Кількість отриманої інформації відображає її рівень знання про досліджуючи події, в тому числі, може свідчити про обставини справи, які необхідно доказати [4, с. 18].

Тож докази, як різновид інформації, яка застосовується в адміністративному судочинстві для встановлення наявності або відсутності певних фактів, обставин, подій, використовуються учасниками провадження для здійснення процедури доказування, що включає в себе такі складові як дослідження та оцінку доказів.

І.О. Корецький розглядає процес доказування як складну діяльність, яка розпадається на окремі, пов'язані між собою пізнавальні акти щодо вирішення окремих завдань, до встановлення окремих обставин, що підлягають доказуванню по справі. У цьому випадку не існує твердої послідовності етапів, якщо не вважати, що збирання й надання доказів завжди є вихідним моментом доказування. Інші елементи доказування перебувають у рухливому

діалектичному взаємозв'язку між собою [8, с. 54].

Процедура доказування в адміністративному судочинстві являє собою розумову діяльність всіх учасників провадження, яка має на меті процесуальний рух справи, пов'язана зі збиранням, перевіркою та оцінкою відомостей, які за умови дотримання вимог закону набувають статус доказів по справі, і мають значення для її вирішення.

О.М. Дубенко, характеризуючи таку правову категорію в адміністративному судочинстві як доказування, визначає її врегульованою процесуальним законодавством, підпорядкованою законам логіки діяльністю, спрямовану на встановлення об'єктивної істини в адміністративній справі та прийняття обґрунтованого і законного рішення [2, с. 12].

Досліджуючи питання доказування в адміністративних справах, пов'язаних з виборчим процесом, В.В. Гордєєв доходить висновку, що доказування в адміністративному судочинстві - це подання для аналізу суду інформації про певні події, дії або стан (юридичні обставини), яку надають суб'єкти адміністративного процесу, чи витребування судом такої інформації за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або за власного ініціативою суду [1, с. 8].

Одним з елементів процесу доказування в адміністративному судочинстві є дослідження доказів.

Норма чинного КАСУ від 06.07.2005 № 2747-IV [6] передбачає обов'язок суду безпосередньо дослідити докази у справі, при чому, докази, які не досліджувались в судовому засіданні, не можуть бути основою ухваленого судового рішення.

Дослідження судового доказу – це його безпосереднє сприйняття, тобто вивчення судом інформації про факти, яка вилучається з доказів [13, с. 106].

Тобто, діяльність суду та сторін спору направлена на вилучення з наявних у справі доказів необхідної та достатньої для вирішення справи кількості інформації, яка підлягає вивченню та оцінці, і в кінцевому результаті буде покладена в основу прийнятого судом рішення.

При цьому, процес дослідження доказів судом починається набагато раніше, ніж відбувається саме судові засідання. Я.С.

Калмикова, з цього приводу зазначає, що на стадії підготовчого провадження у справі дослідження доказів здійснюється попередньо та не у повному обсязі. Спочатку суддя отримує матеріали, які апріорі можуть стати доказами, попередньо вивчає факти та доводи сторін, які, набравши доказової сили, можуть бути покладені в основу рішення суду. Саме на цій стадії суд попередньо оцінює інформацію з метою використання її як доказу [5, с. 143].

Передбачені нормами КАСУ від 06.07.2005 № 2747-IV [6] способи дослідження доказів мають свою специфіку, залежно від статусу джерела доказової інформації, у зв'язку з чим, процесуальне законодавство регламентує процедуру проведення такого дослідження, послідовність та умови проведення такого дослідження.

Оскільки спосіб дослідження доказів характеризується як процесуальні дії, за допомогою яких докази стають доступними для безпосереднього їх сприйняття в судовому засіданні судом та всіма учасниками справи [12, с. 45], можна виділити способи, що передбачені нормами КАСУ від 06.07.2005 № 2747-IV [6]. До них віднесено: - показання свідків; - пояснення сторін і третіх осіб; - оголошення письмових доказів; - огляд речових доказів; - огляд та оголошення електронних доказів; - оголошення висновків експерта.

Вказані способи дослідження доказів реалізуються у певній послідовності, для забезпечення логічності та поетапності розгляду справи, і мають власну специфіку проведення, що залежить від виду засобу доказування.

Суворе дотримання процесуальної процедури при дослідженні судових доказів має глибокий сенс: воно покликане гарантувати отримання якісного доказового матеріалу, на підставі якого не тільки сторони, а й суд може дійти безпомилкових висновків про існування чи відсутність фактів у справі, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну та припинення прав і обов'язків [12, с. 45].

Висновки. Доказування на стадії розгляду справи та оцінка доказів полягає в завершенні процесу провадження у справі та винесенні відповідного рішення по ньому. Це черговий логічний етап доказування, що відбувається незалежно від представлених доказів у справі. При цьому відбувається специфічний процес наближення до істини, який виражається в послідовному переході від одного факту (достовірного знання) до іншого (імовірного) за допомогою представлених доказів, що є тією або іншою формою відображення цих фактів [10, с. 171-172].

Список використаних джерел:

1. Гордєєв В.В. Доказування в адміністративних справах, пов'язаних з виборчим процесом : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 18 с.
2. Дубенко О.М. Доказування в адміністративному судочинстві в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 23 с.
3. Калмикова Я.С. Докази та доказування в адміністративному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2013. 21 с.
4. Калмикова Я.С. Докази та доказування в адміністративному судочинстві; за заг. ред. О. Б. Червякової. Харків: Фактор, 2014. С. 240-278.
5. Калмикова Я.С. Доказова діяльність на стадіях розгляду справи в порядку адміністративного судочинства. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. Харків, 2014. Вип. 27. С. 139-150.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
7. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 528 с.

8. Корецький І.О. Доказування як засіб доведення позиції сторін в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 1-2. С. 53–57. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/1/tom_2/13.pdf.
9. Мельник М.П. Поняття доказів у адміністративному судочинстві України. *Держава і право*. Випуск 48. 2010. С. 269–278.
10. Рекуненко Т.О. Доказування в процесі розгляду справ про адміністративне правопорушення. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 169–173.
11. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: монографія. К., 2005. 272 с.
12. Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом “Городец”», 2004. 272 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/TREUSHNIKOV_2004.pdf.
13. Феннич В.П. Цивільний процес: Конспект лекцій. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво Закарпатського державного університету, 2005. Частина 1. 130 с.

References:

1. Dubenko, O.M. (2010). *Evidence in administrative proceedings in Ukraine*. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Fennych, V.P. (2005). *Civil process: Lecture notes. Tutorial*. Uzhhorod: Vydavnytstvo Zakarpatskoho derzhavnoho universytetu [in Ukrainian].
3. Hordieiev, V.V. (2009). *Evidence in administrative matters related to the election process*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
4. Kalmykova, Ya.S. (2014). Evidence-based activities at the stages of the administrative proceedings. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia : zb. nauk. pr.*, 27, 139–150 [in Ukrainian].
5. Kalmykova Ya.S. (2013). *Evidence and evidence activity in administrative proceedings*. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
6. Kalmykova, Ya.S. (2014). *Evidence and evidence activity in administrative proceedings*. In O. B. Chervyakova, (Ed.). (pp.240–278). Kharkiv: Faktor [in Ukrainian].
7. Code of Administrative Procedure of Ukraine. (2005, July 06). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
8. Kolpakov, V.K., Kuzmenko, O.V. (2003). *Administrative law of Ukraine: manual*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
9. Koretskyi, I.O. (2016). Evidence activity as a means of proving the position of the parties in administrative proceedings. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. 1-2, 53–57. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/1/tom_2/13.pdf [in Ukrainian].
10. Melnyk, M.P. (2010). The concept of evidence in the administrative proceedings of Ukraine. *Derzhava i pravo*. 48, 269–278 [in Ukrainian].
11. Rekunenko, T.O. (2019). Evidence activity of administrative malpractice proceedings. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 3, 169–173 [in Ukrainian].
12. Stakhivskyi, S.M. (2005). *Theory and Practice of Criminal Procedure Evidence. Monograph*. Kyiv [in Ukrainian].
13. Treushnikov, M.K. (2004). *Judicial Evidence*. Moskva: ОАО “Yzdatelskyi dom “Horodets” URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/TREUSHNIKOV_2004.pdf [in Ukrainian].